

RABBI ISAAC ELCHANAN THEOLOGICAL SEMINARY

ANNUAL DINNER – NOVEMBER 13, 2011

אור ל"ז מרחשון תשע"ב

Rabbi Moshe Lichtenstein

"שמע בין אחיכם, ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו" –

מערכות יחסים בדיון ההלכתי-משפטי

דברים ל"ז:ו-ז

על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד: יד העדים תהיה בו בראשנה להמיתו ויד כל העם באחרונה ובערת הרע מקרבך:

סנהדרין כ"ז:

מנהגי מילי דתנו רבנן לא יומתו אבות על בנים מה תלמוד לומר אם ללמד שלא ימותו אבות בעון בנים ובנים בעון אבות הרי כבה נאמר איש בחטאו יומתו אלא לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים ובנים לא יומתו על אבות בעדות אבות...אשכחן קרובי האב קרובי האם מנלן אמר קרא אבות אבות תרי זימני אם אינו ענין לקרובי האב תניהו ענין לקרובי האם אשכחן לחובה לזכות מנא לן אמר קרא יומתו תרי זימני אם אינו ענין לחובה תנהו ענין לזכות אשכחן בדיני נפשות בדיני ממונות מנלן אמר קרא משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכם

ב"ב קנ"ט.

היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו הוא אינו מעיד על כתב ידו אבל אחרים מעידין הוא לא מהימן אחרוני מהימני וכי תימא הכי נמי כגון שהוחזק כתב ידו בב"ד והא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אף על פי שלא הוחזק כתב ידו בבית דין ומאי קושיא דלמא גזירת מלך היא דאיהו לא מהימן ואחרוני מהימני ולא משום דמשקר דאי לא תימא הכי משה ואהרן לחותנם משום דלא מהימני הוא אלא גזירת מלך הוא שלא יעידו להם ה"נ גזירת מלך הוא שלא יעיד על כתב ידו לחותנו

רמב"ם הל' עדות פ"ג הט"ו

זה שפסלה תורה עדות הקרובים לא מפני שהן בחזקת אוהבין זה את זה, שהרי אינו מעיד לו לא לטובתו ולא לרעתו אלא גזרת הכתוב הוא, לפיכך האוהב והשונא כשר לעדות אף על פי שהוא פסול לדיינות, שלא גזרה תורה אלא על הקרובים

ספר החינוך מצוה תקפ"ט

שנמנענו מלקבל עדות הקרובים קצתן על קצתן, ועל זה נאמר [דברים כ"ד, ט"ז], לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות, ובא בזה הפירוש המקובל [ספרי כאן], לא יומתו אבות בעדות בנים ולא בנים בעדות אבות. והוא הדין בדיני ממונות שאין מאמינין הקרובים קצתן על קצתן, ואמנם נזכר זה בדיני נפשות על צד הגוזמא, שלא נאמר אחר שזה אבדת נפש לא נחשוד בו הקרוב

אבל נעשה בעדותו אחר שעדותו היא לאבד נפש קרובו. ואף על פי שהזכיר הכתוב האבות והבנים בלבד, הוא הדין לקצת מן הקרובים האחרים, אבל הזכיר בנים ואבות על דרך משל שהן אוהבין מאד זה את זה, ואמר שגם אלו אינם נאמנים זה על זה לחיוב ואין צריך לומר לפטור, והוא הדין לקצת מן הקרובים כמו שבאה אלינו הקבלה בהן. ובדיני המצוה נזכיר אותם בעזרת השם. משרשי המצוה לפי שעיקר כל עניני בני אדם תלויין בעדות אנשים וכענין שכתבתי בפתיחת ספרי, ועל כן רצה המקום להרחיק ממנו לבלתי עשות דין בין בני אדם רק בעדות חזק אמתי נקי מכל חשד. ולחיזוק ענין זה הרחיק כל עדות הקרובים אף בחיוב, פן תתפשט הרגל עדותן זה על זה לקבלו אף לזכות. והענין הזה הוא מדרכי התורה השלמה, שתרחיק לעולם המכשולות והדברים הקרובים להמצא בהם ההיזק אל בני אדם. ועוד נמצא לנו תועלת אחר בדבר, כי מהיות הקרובים שוכנים תמיד זה אצל זה ישיבתם וקימתם יחד, אי אפשר להן להנצל שלא יתקוטטו זה עם זה לפעמים, ואילו יאמינו בעדותן זה על זה אולי בכעסם תמיד אלו עם אלו תעלה חמתם לפי שעה ויבואו לפני הדיין ויחייבו את ראשם למלך, וכשוך החמה כמעט שיחנוק עצמו הקרוב מדאגתו על קרובו ועל מעשהו, וכל דרכי השם ישרים.

סנהדרין כ"ז.

מומר אוכל נבילות לתיאבון דברי הכל פסול להכעיס אביי אמר פסול רבא אמר כשר אביי אמר פסול דהוה ליה רשע ורחמנא אמר אל תשת רשע עד ורבא אמר כשר רשע דחמס בעינן

תוספות כתובות כ:

ומ"מ נהי דעד אחד לא חשיב שטר לענין שאם יבואו עדים ויאמרו כך ראינו בשטר דחשבינן להו כעד מפי עד עדות מיהא הוי ויכול לשלוח כתב ידו לב"ד ולא חשיב מפיהם ולא מפי כתבם כיון שהוא זוכר העדות ורש"י פי' בפירוש החומש מפיהם ולא מפי כתבם שלא ישלח בכתב עדותו לב"ד

רשב"ם ב"ב ק"ד.

ואין עד נעשה דיין - המעיד על הדבר אין נעשה עוד דיין באותו דבר וגם אם ראה את הדבר ונעשה עד אין נעשה עליה עוד דיין בעדות עצמו אלא אם כן מעידין אחרים בפניו ונראה בעיני דגזירת הכתוב היא דכתיב ועמדו שני האנשים וגו' בעדים הכתוב מדבר (שבועות דף ל) לפני ה' היינו לפני הדיינין אשמועינן קרא דצריך להעיד שנים לפני הדיינין אבל העדים אינן חוזרין ויושבין ודנין.

חי' הריטב"א מכות ו:

שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן. ויש אומרים דאע"ג דמייתי לה מקרא דכתיב בעדים דהוא הדין לבעלי דינין דעובדא דהנהו לעוזי דאמרינן אתו לקמיה דרבא דאתו לדינא משמע וכן דעת רבינו מאיר הלוי ז"ל, ומעתה הוא הדין למאי שאמרו בעלמא ע"פ שנים עדים מפיהם ולא מפי כתבם דהוא הדין לטענות בעלי דינין דבעינן מפיהם ולא מפי כתבם, אלא שסופרי הדיינין כותבין טענותיהם, וכן כתב הרב בעל העיטור ז"ל גבי הא דאמרינן בפרק זה בורר (סנהדרין ל"א ב') בענין מלוה אמר נדון כאן, שאם אמר שיכתבו טענותיהם וישלחו לב"ד שידונו עליהם דמצי מעכב עליה חברה שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן והוא הדין מפי כתבם דומיא דאמרינן

בעדות, ואף לזו הדעת אין זה אלא בשולחים טענותיהם לב"ד אבל בנותני כתבי טענותיהם לב"ד ואומרים שהם טוענים כמו שכתוב שם אין בכך כלום וכמו שנהגו דהא מפייהם קרינן ביה, שאפילו בעדים כתב רש"י מפייהם ולא מפי כתבם שלא ישלחו עדותם לב"ד באגרת כמו שכתב בפירוש התורה, הא כל שנותן עדותו כתובה לב"ד ואומר מה שכתוב כאן אני מעיד מפייהם קרינן ביה, וכן נהגו, אבל דעת רבותינו ז"ל דכיון שלא שנינו זה אלא בעדים שאין לנו אלא מה שאמר הספר, ובעדים הוא שהקפיד הכתוב שתהא על פיהם ולא מפי התורגמן ולא מפי כתבם, ולא בבעלי דינין, ועובדא דהנהו לעוזי עדים הוו ולא פירש התלמוד לומר דאתו לשהדותא משום דפשיטא להו, ומיהו ודאי מה שכתב הרב בעל העיטור ז"ל הדין אמת משום דבעינן ועמדו שני האנשים אשר להם הריב אלו בעלי דינין לפני ה' אלו דיינים כדאיתא בפרק שבועת העדות (שבועות ל' א'), ואף לסברא דר' מאיר ז"ל (ד)אנטלר או מורשה לא חשיב מפי התורגמן דאינהו במקום בעלי דבר ממש הם, והתם בפרק שבועת העדות (שבועות ל"ג ב') תנן עד שישמעו מפי התובע ואוקימנא דבא בהרשאה מפי התובע קרינא ביה, וזה פשוט.

רמב"ם הל' טוען ונטען פרק ו' ה"א

בעלי דינין שבאו לבית דין טען האחד ואמר מנה יש לי אצל זה שהלוייתי או שהפקדתי אצלו או שגזל ממני, או שיש לי אצלו בשכר וכן כל כיוצא בזה, והשיב הנטען ואמר איני חייב כלום, או אין לך בידי כלום, או שקר אתה טוען, אין זו תשובה נכונה אלא אומרים בית דין לנטען השב על טענתו ופרש התשובה כמו שפירש זה טענתו ואמור אם לוית ממנו אם לא לוית, הפקיד אצלך או לא הפקיד, גזלתו או לא גזלתו, שכרתו או לא שכרתו, וכן שאר הטענות, ומפני מה אין מקבלים ממנו תשובה זו, שמא טועה הוא בדעתו ויבא להשבע על שקר שהרי אפשר שהלוהו כמו שטען והחזיר זה את החוב לבנו או לאשתו או שנתן לו במתנה כנגד החוב וידמה בדעתו שנפטר מן החוב, לפיכך אומרים לו היאך תאמר איני חייב כלום שמא אתה מתחייב מן הדין לשלם ואין אתה יודע אלא הודע לדיינין פירוש הדברים והם יודיעוך אם אתה חייב או אין אתה חייב, ואפילו היה חכם גדול אומרים לו אין לך הפסד שתשיב על טענתו ותודיענו כיצד אין אתה חייב לו מפני שלא היו דברים מעולם או מפני שהיו והחזרת לו שהרי אנו דנין במתוך שיכול לומר בכל מקום. וכן אם טען הטוען ואמר זה חייב לי מנה, או מנה יש לי אצלו, אומרים לו מאי זה פנים, הלויית אותו, או הפקדת אצלו, או הזיק ממנו, אמור היאך נתחייב לך שהרי אפשר שידמה לו שהוא חייב לו והוא אינו חייב כגון שחשדו שגנבו או שאמר לו שאתן לך מנה וכיוצא בזה